

LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLI

Akbar Abdullayevich Jumayev

Bank moliya akademiyasi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Maqolada innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda tijorat banklarining roli o'rganib chiqildi. Loyihalarning samaradorligini oshirish va ularni takomillashtirishdagi muammolari hamda kelajakdagi istiqbollari aniqlab olindi. Innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi o'rganildi. Tijorat banklari tomonidan innovatsion loyihalarni boshqarish usullari ko'rib chiqildi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, investitsiya loyihasi, tijorat banklari kreditlash amaliyoti, innovatsion faoliyatni boshqarish, kredit portfeli.

COMMERCIAL IN PROJECT FINANCING ROLE OF BANKS

Akbar Abdullaevich Jumaev

2nd year graduate of the Academy of banking finance

Abstract: The article discusses the role of commercial banks in financing innovative projects. Problems and prospects for improving the efficiency of projects and their improvement were identified. The experience of developed foreign countries in financing innovative projects is studied. The methods of managing commercial banks of innovative projects are considered.

Keywords: innovation, investment project, commercial bank lending practice, innovation management, loan portfolio

Kirish. Mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy hayotni innovatsion loyihalarsiz rivojlantirish qiyin, ularni moliyalashtirishda tijorat banklarining roli muhim ahamiyat

kasb etadi. Sababi tijorat banklari innovatsion loyiha ishlab chiqaruvchi hamda xizmat ko'rsatuvchi korxonalarni kredit mablag'lari bilan ta'minlab, mamlakatimizda innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda acociy pog'ona vazifacini bajaradi va shu orqali, jamiyatda umumiy makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga o'z hissasini qo'shadi. Mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklari tomonidan innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning ahamiyati yildan-yilga oshib bormoqda. Tijorat banklarining kreditlari yordamida iqtisodiyotning muhim tarmoqlari moliyalashtirilmoqda, yangidan-yangi innovatsion loyihalar bilan faoliyat ko'rsatuvchi korxonalar barpo etilmoqda, innovatsion texnologiyaga acoclangan ishlab chiqarishlar va xizmat turlari joriy etilib, yangi mahsulot turlarini yaratish ishlari rivojlantirilmoqda[2]. Tijorat banklari faoliyatini innovatsion va investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi roli boracida Sh.Mirziyoev tomonidan «Bank investitsiya faoliyatiga o'z mablag'lari bilan birga, tashqaridan moliyalashtirish manbalarini jalb etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqishi kerak»[1] deya ta'kidlangani, hamda, Mamlakatda 2020 yilni «Ilm ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish» deb e'lon qilingani, uning Dasturida innovatsion loyihalarni mamlakatda ishlab chiqarishga keng tatbiq etish, ilm va ma'rifatni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, iqtisodiyotning rivojlanishini barcha bosqichlarida innovatsion loyihalarni moliyaviy ta'minlash masalalari inobatga olinganligi tadqiqotning bugungi kundagi dolzarbligini belgilab beradi. Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish yo'lida oxirgi yillarda tijorat banklari tomonidan kreditlash hajmi bir necha o'n marotabo ko'paydi. Biroq, bizga ma'lumki rivojlanish va taraqqiyot jarayoni shiddatli raqobat tus olib, muammolar acocida mukammallashib boradi. Banklar tomonidan innovatsion faoliyat bilan shug'ullanadigan korxonalarining loyihalarini moliyalashtirishda, ularni likvidliligi past degan baho berilmoqda. Bu korxonalariga bank kreditlarini ajratishda muammolarni yuzaga keltirib chiqarmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish yo'llarini, yangi innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va boshqarish usullarining ilmiy-nazariy va uslubiy jihatdan chuqur tadqiq etish muhim vazifa hisoblanadi.

Tadqiqot jarayonida innovatsion loyihalar bilan faoliyat ko'rsatuvchi korxonalarining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni, rivojlanishi, o'ziga xos xususiyatlari va unda aholi ish bilan bandligini aniqlash bo'yicha o'rganishga dialektik va tizimli yondashuv, kompleks baholash, qiyosiy va solishtirma tahlil, statistik va dinamik yondashuv hamda guruhlash usullaridan foydalanildi[3]. Mamlakat iqtisodiyoti uchun ijobiy ta'sir etuvchi kredit hajmini aniqlash va shu bilan birgalikda innovatsion loyihalar xususan real sektorga ajratilgan kreditlarning YAIMga ta'siri qay darajada ekanligini ekonometrik tahlillar qilindi. Mazkur ishning amaliy ahamiyati shundaki, mamlakatda milliy o'sishni ta'minlashda mamlakat yalpi ichki mahsulotining miqdoriy o'sishi 2025 yil uchun 350 trln. so'm deb faraz qiladigan bo'lsak, ushbu natijaga erishish uchun banklardan talab etiladigan jami kreditlar miqdori 25,543 trln. so'mni tashkil etishi aniqlandi[2].

Innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda tijorat banklarining rolini oshirish bo'yicha umumlashtirilgan quyidagi taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi: - 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasida nazarda tutilgan vazifalarga muvofiq respublika iqtisodiyotida innovatsion rivojlanish jarayonlarida tijorat banklari ishtirokini kengaytirish uchun belgilangan vazifalarni yangidan aniqlash; - Respublikadagi asosiy tarmoqlarni modernizatsiya qilishni, xususan innovatsion ahamiyatdagi investitsiya loyihalarini banklar tomonidan moliyalashtirishda loyihaviy moliyalashtirish usulidan foydalanish ko'lamini kengaytirish uchun banklarning o'zlik aktivlari hajmini oshirish; - Tijorat banklarining investitsion loyixalar sohasini aniqlash, baholash va boshqarishning yangi uslubiyatini ishlab chiqish; - Tijorat banklarining investitsion loyihalarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirishda asosiy e'tibor banklar tomonidan innovatsion loyiha hujjatlarini ekspertizadan o'tkazish tartibini takomillashtirish va bunda nafaqat sonli iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan baholash, balki sifat jihatidan ham samaradorligini baholash mexanizmini joriy qilish yo'lga qo'yilsa maqsadga muvofiq bo'lardi[3].

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirzheyov SH.M. «Mamlakatni 2016 yilda ijtimoiy rivojlanishining acociy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dacturning eng muhim uctuvor yo'nalishlari»ga bag'ishlangan ma'ruza. Xalq co'zi, 2017 yil 16 yanvar'. № 11 (6705);
2. Balabanov I.L. «Innovatsionniy menejment» SPb.: Piter, 2001.– 120 s;
3. Borisov A.B. «Bol'shoy ekonomicheskii slovar'» M.: Knijniy mir, 2000. – 86 s;
4. Gimush R.I., Matmurodov F. M. «Innovatsiya menejment»: Iktisodiyot oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'l. - T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, - B. 10.2008. - 144 b;